

Var och en **dör** för sig

Hans Falladas fantastiska roman *Ensam i Berlin* skildrar en rad människor och miljöer i **Berlin**, under andra världskriget. I centrum står paret Quangel, enkla människor från arbetarklassen. De sköter sig själva, gör sitt arbete och frågar inte efter särskilt mycket. Den dag de nås av beskedet att deras ende son har stupat, förändras allt.

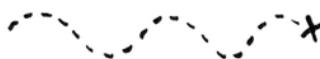
Den liknöjdhet eller lågmälda beundran, som en gång funnits hos makarna inför Hitler och hans partikamrater, förbyts nu i en helig vrede och bestämt avståndstagande från regimens vansinniga krigspolitik. De börjar protestera, men inte på något anslående sätt, utan lika försiktigt och lågmält som deras liv gestaltas i övrigt. Varje helg framställer de ett eller ett par brevkort, som sedan placeras ut i en slumpmässigt utvalt trapphus någonstans i staden. På kortet ställs kritiska frågor som läsaren uppmanas fundera över. Den officiella politiken kritiseras och dess drivande kraft, naziregimen. Kortet är ett flagrant exempel på omstörtande verksamhet och blir snabbt till en polissak.

Det är inte bara det strävsamma paret Quangel som vi får möta. Romanen är en bred social skildring av dessa ödesdigra dagar i Berlin, främst med underifrånperspektiv. Berättelserna är genomgående mörka. För många slutar det illa. Den tyska titeln säger det rakt ut, Jeder stirbt für sich allein, vi dör alla ensamma. Mörkret hade varit svårt att uthärda om det inte varit för den ironiska tonen, den lätt uppslupna distans som berättarjaget intar. Och en liten strimma hopp i ett par personskildringar. Främst gäller det tonårsgrabben Kuno-Dieter, som flyr staden och en nedbrytande miljö präglad av prostitution och kriminalitet och tar sin tillflykt till landsbygden. Där möter han en annan individ, en kvinna som flytt från ett meningslöst äktenskap och en förnedrande tillvaro inne i Berlin.

Det som griper tag i läsaren är kampen och modet hos den lilla människan, utan chans att göra något som i konkret mening betyder något, men som måste protestera för att behålla sin värdighet.

Gestapo-poliserna är genomgående vidriga. Också de som "bara försöker göra sitt jobb" är effektiva verktyg i en korrupt regims händer. Kommissarie Emerisch inser detta och tar konsekvenserna, han skjuter sig en kula för pannan.

Fonden är för det mesta Berlins centrala stadsdelar. Kvarteren runt Alexanderplatz och Nollendorfpplatz. Makarna Quangel bebor en liten lägenhet på Jablonskistrasse, i stadsdelen Prenzlauer berg. Romanen skrevs i rasande fart hösten 1947, av en Fallada som var ett psykiskt och fysiskt vrak. Han dog kort efteråt, fick inte se romanen färdig.

Falladas fina roman är ytterligare ett exempel på en roman som funnits ett slag men som plötsligt finner en ny, begeistrad publik. Boken publicerades som sagt redan 1947, men i en förkortad version. Året därpå kom den på svenska, under titeln En mot alla. Det fullständiga manuskriptet utgavs i Tyskland först 2011 och i Sverige 2012 (Lind & Co förlag). till det som fascinerar med romanen hör förstås det faktum att det hela verkligen har hänt. Det vill säga, paret Quangel fanns, fast de hette egentligen Hampel. Precis som i romanen blev de upptäckta, ställdes inför rätta och avrättades.

I år får vi se en ny filmatisering i form av en internationell storproduktion. I rollerna som paret Quangel ser vi Brendan Gleeson och Emma Thompson. Vår egen Mikael Persbrandt gör rollen som den grymme SS-officieren Prall. Filmen hade internationell premiär på Berlins filmfestival - Berlinale - i februari och får svensk premiär i september. Se trailern här!

